

TVOJA PRAVA

SUD - KADA TVOJI
RODITELJI ne žive
ZAJEDNO

TVOJA PRAVA

**SUD - KADA TVOJI
RODITELJI ne žive
ZAJEDNO**

Izdavač

Centar za prava deteta
Dobračina 29/3A
11000 Beograd
www.cpd.org.rs

Za izdavača

Ines Cerović, direktorka Centra za prava deteta

Urednik svih izdanja

Ines Cerović

Autori

Tim Centra za prava deteta sa konsultantima

Dizajn

Rastko Toholj

Štampa

Igam, Beograd

Tiraž 500

ISBN 978-86-83109-84-5

Štampano 2019. godine

CIP – Katalogizacija u publikaciji Narodna biblioteka Srbije, Beograd

342.726-053.2(035.053.2) / 316.813.5:159.9(035.053.2) / Tvoja prava – sud-kada tvoji roditelji ne žive zajedno / autori Tim Centra za prava deteta sa konsultantima / urednik Ines Cerović / Beograd : Centar za prava deteta, 2019 / Beograd : Igam / 20 str. : ilustr. ; 22 x 22 cm / „Ova publikacija je objavljena u okviru projekta „Pravo deteta da se njegov glas čuje...” --> kolofon / Tiraž 500 / ISBN 978-86-83109-84-5 / a) Prava deteta – Priručnici b) Razvod braka – Dečca – Psihološki aspekt – Priručnici / COBISS.SR-ID 274005004

Svi pojmovi koji su u tekstu upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Zahvaljujemo se svima koji su učestvovali i doprineli procesu izrade ove publikacije – sudijama osnovnih, viših, apelacionih sudova i Vrhovnog kasacionog suda, stručnjacima centara za socijalni rad, centara za porodični smeštaj i usvojenje, domova za decu, Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu, profesorima Fakulteta političkih nauka – Odeljenja za socijalnu politiku i socijalni rad, Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu, stručnjacima zdravstvenih ustanova, predstavnicima zaštitnika pacijenata iz više gradova, škola, Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, Zaštitnika građana Republike Srbije, Pokrajinskog zaštitnika građana, relevantnih ministarstava, međunarodno priznatim stručnjacima i predstavnicima drugih institucija i organizacija civilnog društva, a posebno deci i mladima.

Ova publikacija je objavljena u okviru projekta „Pravo deteta da se njegov glas čuje” koji finansira Evropska unija u okviru Evropskog instrumenta za demokratiju i ljudska prava, a sufinansira se iz budžeta Republike Srbije, uz podršku Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom. Sadržaj i stavovi izneti u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove Evropske unije i Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom.

KONVENCIJA O PRAVIMA DETETA - ŠTA JE TO?

Konvencija o pravima deteta je najvažniji međunarodni ugovor koji predviđa da sva deca – devojčice i dečaci do 18. godine imaju prava.

ŠTA SU PRAVA?

Svako ima prava i svako treba da poštuje prava drugih. Na taj način možemo da živimo u bezbednom i srećnom društvu.

Odrasli često govore da prava deteta povlače sa sobom i neke obaveze. Važno je da znaš da tvoja prava niko ne može da ukine. To ne znači da imaš slobodu da se ponašaš kako želiš ne vodeći računa o pravima drugih – tvoja obaveza je da poštuješ zakone i pravila sredine u kojoj živiš ili u kojoj se nađeš.

UPOZNAJ SE SA ČETIRI PRINCIPA KONVENCIJE O PRAVIMA DETETA:

1 NEDISKRIMINACIJA – to znači da sva deca imaju ista prava, da su jednaka i ravnopravna, bez obzira da li su u pitanju devojčice ili dečaci, bez obzira koja im je boja kože, odakle su poreklom, ko su im roditelji, da li imaju neki invaliditet ili smetnju u razvoju, da li znaju jezik koji se govori tu gde žive, koje su vere i slično.

2 PRAVO NA ŽIVOT, OPSTANAK I RAZVOJ – to znači da svako dete ima prava da bude to što jeste, da ima pristojan i dobar život, a odrasli treba da podrže decu i da im obezbede da rastu i da se razvijaju u miru.

3 PARTICIPACIJA – to znači da odrasli treba da pitaju decu o svim stvarima koje su deci važne, da treba da ih saslušaju i da mišljenja dece uvažavaju.

4 NAJBOLJI INTERES DETETA – to znači da roditelji i drugi odrasli moraju uvek da vode računa o tome kako njihove odluke utiču na decu i da one budu u njihovom najboljem interesu. Najbolje je kad odrasli i deca zajednički dođu to toga šta je u najboljem interesu deteta u svakoj situaciji.

Veoma je važno da znaš da je **svako NASILJE zabranjeno** – to znači da niko ne sme da te vređa i maltretira ili da bude nasilan prema tebi na bilo koji način (da viče na tebe, da te udara, da te ponižava, da te naziva pogrdnim imenima i sl.) Nasilje može da ima različite oblike – vređanje, ismevanje, udaranje, fizičko kažnjavanje, telesno povređivanje, isključivanje iz društva i aktivnosti, seksualno uznemiravanje, neželjene i uvredljive SMS poruke, mejlovi, objave na društvenim mrežama, uključujući i fotografisanje bez tvoje dozvole.

DISKRIMINACIJU MOŽEŠ DA PRIJAVIŠ

Za diskriminaciju je nadležna institucija Poverenika za zaštitu ravnopravnosti. Ukoliko želiš da prijaviš diskriminaciju to možeš uraditi putem mejla ili da pošalješ prijavu putem pošte. Važno je da opišeš šta se dogodilo, da ostaviš svoj kontakt i i da se potpišeš. Više informacija možeš ako pozoveš i raspitaš se na brojeve telefona **011/243 80 20** i **011/243 64 64**. Njihova adresa je Bulevar kralja Aleksandra 84, 11000 Beograd.

NASILJE MOŽEŠ DA PRJAVIŠ:

Policiji:

- putem opšteg broja, koji je i besplatan: **192**
- na broj telefona najbliže policijske stanice u tvojoj blizini
- možeš direktno otići u prostorije policije
- na poseban SOS telefon: **0800/100 600**
- na besplatan poziv: **0800/011 011** radnim danima od 10 do 19h

Centru za socijalni rad - nasilje možeš prijaviti telefonom, dolaskom u centar ili pisanim putem (poštom ili mejlom). Nasilje treba prijaviti centru koji je u tvojoj blizini, ili najbližem centru u mestu gde se ono dogodilo.

U školi:

- možeš da se obratiš školskom policajcu, psihologu, pedagogu, nastavniku, direktoru, nekome u koga imaš poverenja
- postoji telefonska linija koju možeš da pozoveš u vezi sa prijavom nasilja i diskriminacije **0800/200 201** ili **0800/201 201**

Treba jasno da objasniš šta se desilo, a ta osoba je u okviru svog posla dužna da ti pruži neophodnu pomoć.

Zdravstvenoj ustanovi:

- ukoliko odeš u Dom zdravlja, možeš reći svom lekaru.

Ukoliko osetiš potrebu da razgovaraš sa stručnom i poverljivom osobom i potreban ti je savet, a želiš da ostaneš anoniman, odnosno da niko ne sazna da se radi o tebi, možeš besplatno pozvati broj **116 111**. To je usluga telefonskog savetovanja (Nacionalna Decija Linija) koja svoj deci u Srbiji omogućava da u bilo kom trenutku dobiju savetodavnu podršku. Pozivi na broj **116 111** NADEL linije su besplatni, anonimni i poverljivi, a savetnike za razgovor je moguće dobiti u bilo koje vreme. Takođe ih možeš kontaktirati putem ovog linka <http://nadel-decijalinija.org/kontakt/>.

Nasilje na internetu - Možeš da se obratiš nacionalnom centru za bezbednost dece na internetu ukoliko želiš da dobiješ savete iz oblasti bezbednosti na internetu ili uputiš prijavu ugrožavanja bezbednosti dece na internetu na broj telefona 19833, slanjem mejla na adresu bit@mtt.gov.rs ili putem elektronske prijave na portalu www.pametnoibezbedno.gov.rs.

Tekst koji je pred tobom pomoći će ti da ostvariš svoje pravo na participaciju kada se donose odluke koje te se tiču.

Mogućnost slobodnog izražavanja je bitna u životu svakog deteta. To znači da dete ima pravo da slobodno kaže šta želi i šta mu je važno i da se ne plaši da izrazi svoje mišljenje u različitim situacijama, kao na primer, u školi, kod lekara, u porodici, hraniteljskoj porodici ili domu za decu i u sudu.

Odrasli treba da te saslušaju i tvoje mišljenje uvažavaju i to je obaveza po Konvenciji o pravima deteta. Pokaži im da znaš na šta imaš pravo i insistiraj da dobiješ informacije koje će ti pomoći da izgradiš svoje mišljenje, i svaku drugu pomoć i zaštitu. **Nauči svoja prava!**

Centar za socijalni rad

je državna institucija kojoj ćeš moći da izraziš svoje mišljenje u vezi tvog odnosa sa roditeljima. Centar će da se pobrine da to mišljenje čuje sudija. Svaka opština u Srbiji ima centar za socijalni rad. Za tebe je najčešće odgovoran centar za socijalni rad u mestu u kome živiš.

Sud

je državna institucija u kojoj rade sudije koje odlučuju o različitim odnosima između ljudi kada oni ne mogu da se slože o nekim pitanjima. Sudovi se nalaze u raznim gradovima u Srbiji. I deca mogu da idu u sud ako imaju 10 ili više godina.

Advokat

je osoba (stručnjak) koji predstavlja i štiti interese ljudi koji idu u sud.

ŠTA SE DEŠAVA KADA TVOJI RODITELJI ODLUČE DA NE ŽIVE ZAJEDNO

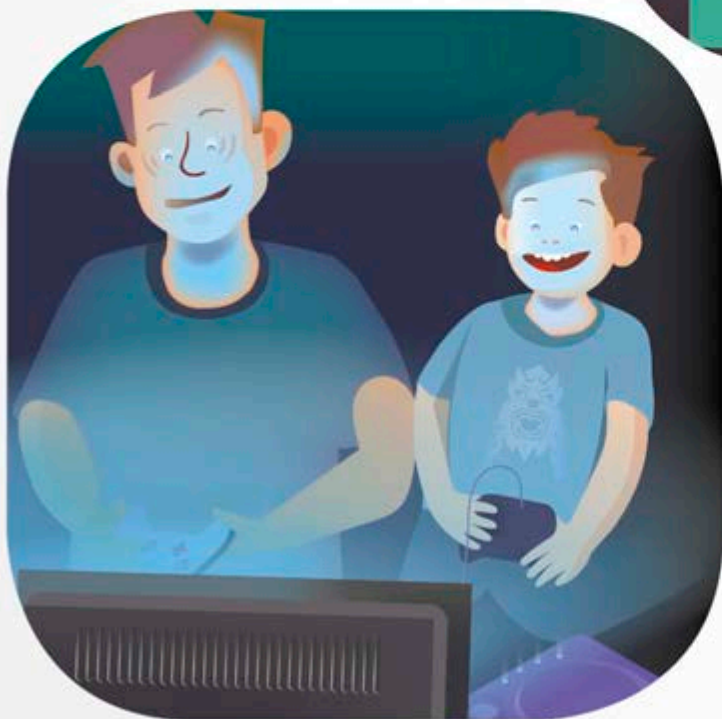
Tvoji roditelji se rastaju iz više razloga. Najčešće je to kada odluče da ne mogu više da žive zajedno zbog svađa i ljutnje, ili zbog toga što se ljubav koju su imali ranije promenila. Ponekad se ništa loše ne dešava, ali roditelji samo odluče da žive odvojeno.

Rastajanje svima donosi velike promene. Iako će tvoji roditelji sada živeti na različitim mestima, ti ćeš i dalje imati svoje roditelje. Treba da znaš da iako oni više neće živeti zajedno, to ne menja njihovu ljubav prema tebi.

Sporazumni razvod braka

To je situacija kada se tvoji roditelji sami dogovore da se rastanu, bez svađa. Oni se tada uglavnom dogovore, zajedno sa tobom, sa kim ćeš ti nastaviti da živiš i koliko često ćeš viđati drugog roditelja s kojim ne živiš.

Razvod po tužbi

To je situacija kada su tvoji roditelji suočeni sa većim problemima, te ne mogu sami da se dogovore, pa zato njihove odnose mora da reši sud, uz pomoć ljudi koji rade u centru za socijalni rad.

Ukoliko se nađeš u ovoj situaciji, važno je da znaš sledeće:

U postupku razvoda tvojih roditelja, sudija ili stručnjak iz centra za socijalni rad će razgovarati sa tobom o celoj situaciji, kako bi saznali što više informacija o tvom životu i čuli tvoje mišljenje koje im pomaže da daju predlog sudiji o tome sa kojim roditeljem ćeš živeti i kako ćeš se viđati sa drugim roditeljem, odnosno o tome šta je najbolje za tebe u tom trenutku. Kada napuniš 15 godina imaš pravo da o ovome sam odlučiš ali to nije tvoja obaveza.

Takođe imaš pravo da viđaš druge članove porodice kao što su baka, deka, tetka, stric, ujak i drugi.

Nažalost, neki roditelji ne mogu da se dogovore, pa se često i svađaju oko toga s kim ćeš da živiš, a ti se nađeš „**između dve vatre**”. Takođe, oni mogu da se raspravljaju o tome koliko često možeš da viđaš drugog roditelja s kojim ne živiš. Obe situacije mogu loše da utiču na tvoje viđanje s bakom, dekom, rođacima, da ti poremete navike, da te izmeste iz tvoje ulice i škole. Ako se ovo desi treba da znaš da ti imaš pravo da viđaš oba roditelja i da nisi kriv ni odgovoran niti odlučuješ o ovim stvarima već izražavaš svoje mišljenje i želje koje treba da budu ozbiljno uzete u obzir.

U ovoj situaciji možeš da primeniš neki od saveta koje ti nudimo na kraju teksta.

TVOJE PRAVO NA PARTICIPACIJU - ŠTA TO ZNAČI?

Tvoje pravo na participaciju znači da **u svakoj situaciji** u kojoj se odlučuje o tvojim pravima i interesima, **imaš pravo da slobodno izraziš svoje mišljenje.**

Uvek kada daješ svoje mišljenje, imaš pravo da sa tobom bude osoba kojoj veruješ, koja je punoletna, a nisu tvoji mama ili tata. Na primer, to može biti tvoja baka, tetka, ujak, stric ili neko drugi kome ti veruješ.

Da bi mogao da izraziš svoje mišljenje imaš pravo da budeš pripremljen za postupak što znači da moraš da budeš obavešten o tome **kome** ćeš saopštiti svoje mišljenje, **zašto, gde, kada, kako, ko će biti upoznat sa mišljenjem i kome možeš da se obratiš ako promeniš mišljenje.**

Ne zaboravi da je tvoje pravo i da ne izraziš svoje mišljenje.

Neko ko te informiše o postupku treba da ti da odgovore na pitanja:

Ko? – ko će sve učestvovati u postupku i ko će biti upoznat sa tvojim mišljenjem (na primer: sudija, stručnjak iz centra za socijalni rad, tvoji roditelji, njihovi advokati, tvoja osoba kojoj veruješ i drugi).

Kada? – koliko često i kog datuma ćeš ići u centar za socijalni rad ili u sud i koliko dugo to traje.

Gde? – gde se nalaze sud i centar za socijalni rad, gde je sudnica, kako izgleda, ko gde sedi, ko će sve biti tamo.

Kako? – imaš pravo da se izražavaš slobodno i da izneseš svoje mišljenje, želje, da kažeš šta te brine. Ukoliko ne razumeš jezik, slabo vidiš ili čuješ, imaš pravo na posebnu podršku – sudskog tumača ili prevodioca.

Kad dođeš u kontakt s nekim iz centra za socijalni rad, iz suda ili sa advokatom, pokaži im da znaš na šta imaš pravo i insistiraj da dobiješ svaku pomoć i zaštitu.

KO?

KADA?

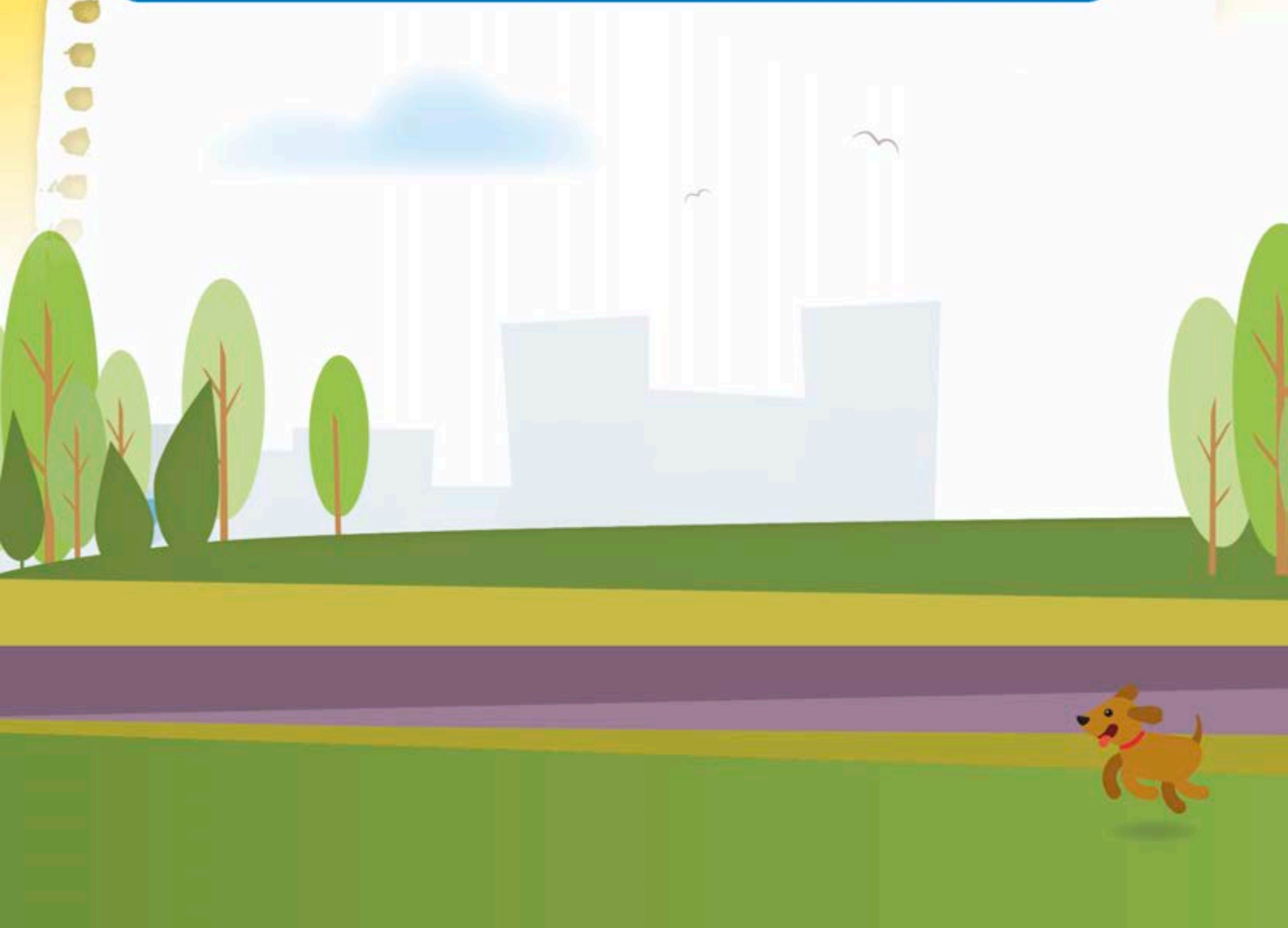
GDE?

KAKO?

Imaj u vidu i ovo:

Ponekad čak ni tvoje želje, tvoje poznavanje svih tvojih prava i pripremljenost za razgovor ne znači da će se tvoje želje ostvariti. Zato je najbolje da svoje mišljenje o tome s kojim roditeljem bi želeo da živiš ipak prvo podeliš s roditeljima i da probaš s njima da se dogovoriš. Ako sud donese odluku sa kojom se ti možda ne slažeš, ipak veruj i budi siguran da je to u tvom najboljem interesu i da je to za tebe za sada najbolje rešenje.

KAKO DA SE OSEĆAŠ BOLJE

✓ Treba da znaš da ti nisi kriv za razvod svojih roditelja i da ne možeš da nateráš roditelje da se bolje slažu ili pomire. I nakon razvoda i dalje ćeš da imaš oba roditelja koje voliš i koji tebe vole.

✓ Ako ti roditelji postavе neka od pitanja na koja ti je neprijatno da daš odgovor, objasni im da ti na to pitanje ne želiš da daš odgovor. (Na primer: kog roditelja više voliš, na čijoj si strani, ko je „kriv“ za rastajanje roditelja i slično.)

✓ Ako te roditelj nagovara da kažeš nešto loše o drugom roditelju, a što nije istina, ili da radiš neke stvari na silu, obavezno reci istinu u centru za socijalni rad ili nastavniku, pedagogu ili psihologu u školi, lekaru i drugima.

✓ Nastavi da radiš stvari koje te čine srećnim i koje radiš svakog dana: čitaj, uči i radi domaće zadatke, slušaj muziku, šetaj, bavi se sportom, druži se sa društvom i kućnim ljubimcima i sve drugo što voliš da radiš.

✓ Razgovaraj o tome kako se osećaš ili ako te nešto muči: sa bratom ili sestrom ako ih imaš jer oni prolaze isto što i ti, sa prijateljima sa kojima si blizak, sa drugim članovima porodice ili odraslima kojima veruješ (na primer: tetka, baka, deka, nastavnik u školi, porodični prijatelj i drugi). Reci i svojim roditeljima kako se osećaš. Razgovor o osećanjima i brigama skoro uvek pomaže da se osećaš bolje. Razgovor opušta napetost u tebi i može ti pomoći da složiš stvari u svojoj glavi. Ponekad je odraslima teško da znaju kako se deca osjećaju i šta ih brine, a ponekad zaborave da pitaju. To ne znači da ih ne zanima da te čuju i da razgovaraju s tobom.

✓ Uvek možeš da razgovaraš sa stručnjacima za probleme dece i mladih. To su najčešće psiholozi ili pedagozi u školi, ili stručnjaci u domovima zdravlja ili nekim savetovaštima. Njihov posao je da razgovaraju s decom i mladima o njihovim osećanjima, mislima i brigama, i rado će te saslušati i pokušati da pomognu.

✓ Pokušaj da vodiš dnevnik. Pisanje može da ti pomogne da opišeš svoja osećanja kad god poželiš i da se osećaš bolje.

Slobodno se isplači. Plakanje ti može pomoći da se osećaš bolje, jer puštaš svoja osećanja, te ona ne ostaju zatvorena u tebi, i sve manje i manje će da te muče. I ne brini ako ti se ne plače, to je u redu.

Bavljenje sportom je dobar način da se rešiš teških i mučnih osećanja. Kada smo fizički aktivni, trčimo, vozimo bicikl, plivamo, šetamo i sl, bolje smo raspoloženi, a neprijatna osećanja polako nestaju. Timski sportovi mogu biti zabavni jer osim što smo fizički aktivni, ujedno se i družimo s drugima, a u društvu se često događa nešto uzbudljivo i zanimljivo.

Upiši se na neki kurs, tamo možeš da stekneš i neke nove prijatelje. Radi nešto kreativno: napiši priču ili pesmu, slikaj, crtaj, upiši glumu ili muzičku školu.

✓ Podseti se da s vremenom nove i teške situacije postaju poznate i da se na njih kad-tad naviknemo. Možda ti je to sada teško da čuješ, kao i da u to poveruješ, ali nećeš ništa da izgubiš ako se ponekad toga podsetiš. Nakon nekog vremena možeš da proveriš da li je sada isto teško kao što je bilo na početku, ili je barem malo bolje.

